
M. LEKUONA, OLER-ZALE

Iñork merezi ba du, besteak beste, goratzarrerik, euskeldunon omenik M. Lekuona dugw. Irurogetaz urteak daramazki euskal lanari lotuta. Burutu digunari, arlo orretan noski, begiratu ezker, anitz alderditik so-egin eta gai asko aztertu ditzakegu. Baiña omen-egiteko ontan niri zeaztua auxe duzute: M. Lekuona'k ederrari buruz osotu duen lana pixkat adierazi.

M. Lekuona idazle.— Oso ezaguna dugu Lekuona euskal literaturan. Gazteiz'ko Apaizgaietan irakasten asi zanetik, 1916'tik, dugu idazle bizkor. Idazle ez-ezik, irakasletza bitartean orduko ainbat gazte euskaltzaletu zituna ere bai. "Euskal Esnalea"-n, RIEV-en eta "Eusko Folklore"-n idatzi zuen orduan, batez ere.

Gerra aurretiko lanak ditu auek: "Kristau-Ikasbidea" gipuzkeraz, Zakarias Martinez eta Mateo Muxika'ren Gotzai-idazkien euskeralpenak, "Literatura oral euskal-rica", Barbier'en "Sorgiñak" antzerkia gipuzkeraz. Gerra aldian eta ostean ñork jotako dantza-doiñuan irra egin zuten Apaizgaiko irakaslerik geienak: Lekuona Kalagurri'tik ibilli zitzaigun luzaroan, ango Katedraleko artxibu-zaintza egiñik. Lumaz etzan nagi egon an zegoen tartean; kondaira gaiak aztertu zituen bereziki, Kalaorra'ko, Lasarte'ko ta Andoain'go eliz-arte-lanak eder zitzaizkiola.

Euskerazko lanik berezienak auek ditu: "Gorotzika'tik Gurutzeaga'ra", Euskaltzaindian sartu zaneko (1951) itzaldia, "Akillomendi", "Jesusen Jaiotza edertian", "Romanikoa Gipuzkoa'n", "Orixe'ren Euskaltzaindian sartzea" "Santa Klara'ren kanta zahar bat", "Deikia izenetan", "Deikia aditzetan", "Mondragoe sutan", "Berrospe", "Gure bertsolariak", "Gure kantak"... liburuai egindako itzaurreak, eta abar, itz lauz. Olerki-saillean bereak ditu: "Gerrateko nere amabi kantak", "Jesus Aurraren Bizitza", "Belenen, Bizia Maite-irria, Tanzlied", ta besteak.

Ona ta ederra.— Liburu Santuak txairo edesten dute munduaren asiera. Zeru ta lur oro, Jainkoak atera zituen ezer-ezetik. Lurra billois eta eragabe zegoen asieran; Jainkoaren ezpiritua zebillen, ala ere, illuna ta billosa mee ta goxo arnasten Ondoren etorri ziran zeruan izarrak eta lurrean belar, zugatz, egazti, abere eta abar; itxaso ere arrain mota askoz bete zan. Azkenez, gauza guztion errege ta jagole bezela, gizakumea egin zuen, esanik: "Egin dezagun gizona geure itxura ta idurira". Eta orrela egiña izan zan gizona.

Ondoren, ikuskatu zituen Jainkoak berak sortutako gauza guztiak, eta **on-onak** iruditu zitzaizkion.

Ona ta ederra bat-bera ziran antziñakoen asmoetan. Geroago asi ziran jakintsuak ederrari esangura berezia

ematen. Barrua ta azala; sarri barrua da ona ta azala ederra: pertsona baten egitadari on deritzaiogu, ta kanpotiko itxurari eder; zer baten balioa muiñean dago, ta zer orren ditzira azalean.

Jaimgoikoa, munduaren Egille gurena, ontasuna bera dugw. Ark egindako mundua, kosmos, eder-ederra. Ederki adierazo zigun au Gurutzeko Juan Deunak, onela abestu zuenean:

"Milla eder-jarioz
arin igaro zan ibar otatik,
ta begiratu soillez,
bere itxuraz bakarrik,
guztia itxi zigun eder jantzirik".

Aspaldiko jakintsuak izadi zeukaten begi aurrean; zerua, lurra ta itxaso lege berdiñez zebiltzan aien iritiz. Eres-batasuna —armonia— aurkitzen zuten nainon. Landare, abere naiz gizasemeen munduan igiera berdiña zekusten. Mundua orobat bizidun izakia dugu; badu bere gogoa, anima, Jainkoak ematen dion arnasa: Ark eusten dio izadi osoari, bere-bere duen al-izate, jakituri ta edersenez.

Garai artako eder-zaleak laster oartu ziran ontaz. Olerkia ta musika beintzat, goitarrak dira goiargiz ta giza-tiarrak teknikaz. Au gerkar eta latindarrentzat soilki danik, ez uste; gaukoontzat ere balio dula uste du askok. Orixe'k, "Euskaldunak" idaztean, Musai deuka, lez, onela:
"Zatozkide, Goi arnas,
eizu nerekin lan,
erri baten arnasa
mamitu dezadan".

Ala ere, esan dugun gauza baten ditzira, azala edertu arren, ez da azalak sortzen diguna, barrutik ixuria baizik; muiñetik at datorren indar, kementa ta ezpiritua, ori dugu gizona, izadia bezela, edertu ta apaintzen duena. Gizasemea izadi osoaren bilduma lezez da; izadia, berriz, —"Jainkoaren oroitarria"— kosmostar gizakume baten antzekoa dala esan oi da. Ikusten dana ez bait-da egiazko gizona, barnez zuzen-azten duen zer ezkututsu ori baizik. Ilkor ez dan animea dugu noski benetako gizona darabilena. Ederrak, zer esan nai ote du? —Indarra, kemena, osotasuna.

Estoarrak etzuten ederra ta ona erreze bereizten. Ala ere, ona beti da eder, zatien utsunea antolatuz egokitasuna —armonia— osotzen baldin badu. Plutarko'k onela: "Ona naigarri da; naigarria maitagarri duzu; maitagarri dana goragarri; goragarria eder da beti".

Oler-zale.— Jainkoak kosmos osoan erein zuen ederraz jabetzea etzaigu ain zailla, zentzunetatik —begi-bela-

rrietatik batez ere— sartzen zaiguna da-ta. Ala ere, nor bakoitzak geure barne-ooiñean nabaitzen duguna adieraztea etzaigu aren erreza. Zenbait alditan, aatik, ederra bete-betean bolbolka lez geure izate barruan oartu ta somatu arren, ez gara sentipen eta barru-zauskada oiek itzez aitzen emateko. Poetak emen, ondo dakusgunez, oler-sena bear du, argia ta bultzada; ta, orrez, gaiñ, teknika, bakoitzak bere izkuntzan barne zirrara oiek adierazpena ezartzeko trebetasuna.

Gaitasun ori aspalditik zekarren M. Lekuona'k. Umetatik zuen, bai, izadiko ederra sumatzeko sena, euskaldun sena noski; baita barne-muiñean nabaitzen zituen eder-susmo, ikutze ta zarrastak adieraztekoa ere. Ortarako bear dan teknika ta buru-lantzeak ikasle zanetik beregandu zituen noski, eder ta olerzale porrokatu ageturik. Orrela daukagu beintzat ogetalau urtedun zanetik, teknika orren jabe jakintsu.

Gazteiz'ko Apaizgaitegian maixu zala, euskera ta literatura azaltzen zituen baitik bat. 1918-1919'garren urteko ikastaroari asiera ematea zan. Lekuona'k egin zuen olakoetan euki oi dan itzaldia, Gotzai, iraskaskide ta ikasleen aurrean. Aurreko urtean, 1917-11-15'an ain zuzen, Ikastetxean euki zuten omen-jai batean Gotzaia euskaltzale agertu zala-ta, euskal auzi bat artu zuen gaitzat: "La M trica vasca". Lan eder eta zentzunez egiña.

Ederra dure elburu erti bikaiñak, eta sail aundi bitan banatzen dira: atsen-lanak (plastikoak) eta igi-lanak (mogimentukoak). Lenengoak, toki edo uts-unean mamitzen dute ederra, ots, etxagintzak, taillugintzak eta margogintzak. Olde edo igi-ertiak, ordea, urrenez urTen edo bein banan adierazten digu ederra; au da, aldia deritzaiogun miesa ibilkor edo dabillan batean: orrela dagie dantzak, musikak eta olerkiak. Iru gaiok, aspaldiko mendetan, etziran iñoiz alkarregandik bereizi ta aldentzen.

Esan dugu: Jainkoak ipiñia da izadian dakusgun taiva; au da, gauza bakoitzak dagokion lekua artzen du, ez geiago ez gutxiago. Gi,ik ere geure soiñean eskuak esku dira, burua buru, oiñak, sabela, begi, belarri... Mundua bertoko gauza guztietan berdintsu da; zer bakoitza bere lekuan dago, eta gauza asko izanik ere, bat egiten dute beren eragin eta arazoan. Askotasunetik batasuna sortzen; oni deritzaiogu ain zuzen era, taiu (ordo), erti-lanetan daukagi.ina. Atsen edo egon-lanetan, plastiku-lanetan —margo-laukian, esaterako— neurri, giño naiz eine deritzaiogu oni, baita armonia ere; mogimentu-lanetan, ordea, igiera, ritmua.

Zer duzu, beraz, igiera? Ondo ibilteko bidea; **arns bene movendi**, Hipona'ko arranoak esan zigunez. Zirkin guztiak, bada, naiz dantzan, naiz musikan, naiz olerkian, beude egoki jarrita, bakoitza bakoitzari dagokion lekuan, ez arago ez onago, ez gorago ez beerago. Au bai gero: beude alkarren artean ondo lotuta, igi-zati guztiak olako batasun batera ekarri ta mugaz menderaturik. Ori diosku M. Lekuona'k, bere barneko oler-zaletasuna erakutsiz.

Zirkin, mogimentu, ots ta doiñu-sail oiei, zerk eman

oi dizkie ala ere batasun dartada? Zer duzu, orraitio, berez kemenik ez duten kizi ta gaioi bizia ta batasuna dakarkien arnas ezkutu, bereizi ori? Eraskin bat da, zerizate bati gaiñ jarten zaiona: zirkiñak alkarrekin duten ar-eman bizia, besterik ez duzu. Zuk ibilli zabiltzala oin bata beian jarten duzu ta bestea jaso; jarri ta ta jaso, bata bestea osatzen du, ta biak, alkarren artean, oinkada pausua— deritzan igiera, irtmua dagite.

Euskerak ere ritmua du.— Aitatu dugun jarraiko mogimentu au izkeran ala idazkeran ere ba-duzu, edertzentzunak errez nabaitzen duena. Igia zatietan bereizten da, esaldi, esakun, laburluze ta kakotx-arteko itzetan. Baiña, anitz zati izan arren, batasuna osotzen duen zer-baitera dakarzki guztiok barruko azpizear dabillen arnas edo bizi-ats azkor batek. Ritmua duzu esanari edo idatzi osoari bizi-indarra ematen dion jario ezta; ez gero beti berdin, itogin antzo, banaka ta biñaka zaldiaren trapalatratala edo lauoinka baizik.

Euskerak bere ritmua du itzetan naiz esaldietan. Mintzorrik, azenturik ez duela esan daroagu, baiña ritmuaren gora-bera ez duenik ezin aitortu. Ba-ditu bere silaba luzeak eta laburrak. Gure belarriari atsegiña emateko, bi labur joan litezke alkarri jan-aika, baiña egundo ere ez bi luze ondozka.

Ona izadian dakusguna. Txorro batetik askara txirrioka doan urak ez du ritmurik, ezta leza-zulo batean noizka jausi ta troskak dagizkin ur-istillak ere: lenengoak ezta bereiztasunik, ezta bigarrenak batasunik ere. Zerbait bear da, beraz, luze ta labur, igiera biok alkatu ta atsegingarri egiteko. Jainkoak ipiñi zuen izadian arnasa ori; guk ere, gizaki bezela, antzeko kemenen dugu. Izadia Jainkoak sortua, eta gu Aren irudiko.

Egille aundiak asieran —esan dezagun berriro— neurri ta era erabilli zituen gauzak egiterakoan; ots, izaki guztien erraietan erabat neurria ta taiva kokatu zituen, bakoitzari bere saila ta mailla jarriaz. Ondorenez gizona gai duzu, ez sumatu bakarrik, lendik diran ederrak aztertu ta oraindik ez diran berriak gorputza eman eta eratzeke ere. Or duzu, beraz, gizona ertilari, bere arte lanean, edozein gai ta maillatan.

Enda ta erraza guztiak dute zelai ortan aritzeko esku-bidea. Enda batzuk ala ere beste batzuk iritxi ez diran erpiñeraiño elduak dituzu. Gure erria, euskalduna, goigoi egon izan da beti ritinu-kontuan. Aurrenik dantzari zoli duzu euskalduna; musikari erabat beti izan dio zelatasun bizia; or gure dantza ta eresiak lekuko ari, suar; dantza-giroan bizi gara etengabe, ta ur la lur beti kantari. Itz neurtuetan ere, naiz-ta azken urteotara arte poema guretan exkas xamarrek izan, aoz-ao guregaiño iritxi diran koplak ta kanta zarrak ba-dute, alajakiña, gatza ta piperra!

Eta igiera? Argitasunerako beude emen bi erakusgai, biok gure literatura zarrari dagozkienak, aur-kantak eta bertsolariak; auek bait dira gure izkuntz ritmua ederkien zaintzen dutenak.

Gure aur-kantak.– Nun-naiko literaturatan, alegia, aur-kantak dira zar-zarrenak. Jendekiak ere, seaskatik irtetzean, aur gisa mintzatu ta kantatu omen zuten, oiuka ta erdi-totel ta berbartu. Geroago, urteak joan urteak etorri, asmatu zituzten –Jainkoak erakutsiak ezpa-diramakiñatxo bat izkuntza eder, eder oien artekoa –ederrena ezpada– gurea, gure asabak sortutako euskera izanik.

Maixuki aztertu zizkigun Lekuonak euskerazko aurkantzak, euskeraz ta erderaz aztertu ere. Artikulu bikain bat dator euskeraz "Argia"-ren Egutegian (1936, 33 orr.). "Gure kantak" du izenburu, baiña ume kantak darrakzki batez ere. "Koplatxo batzuek kantatu nai dizkitzut –dio, irakurleari zuzenduz–. Zuk atsegin dituzun koplatxo batzuek. Zuk maite-maite dituzun koplatxo batzuek. Umetan danok kantatu izan ditugun koplamaiteak".

Zeintzuk ote dira aun geure ditugun koplamaiteak? Zortzi aitutzen dizkigu: 1) **Xirrixiti-mirrixiti**; 2) **Baga, biga**; 3) **Txin-txiriki-tin**; 4) **Tun-kurrun-kutun**; 5) **Ti-kirri-tiki**; 6) **Ti-tibili-tibili-ti**; 7) **Bitoria! Bitoria!**; 8) **Bunbullun-bunbullunete!** Lekuona'k, bere oler-sen zorrotzez, ederki ere ederki aztertzen ditu zortziok. Ona biri buruz zerbait. Abes-jaietan maiz entzuna duzu au:

"Tun-kurrun-kutun-kutun-kutun-
tun-kurrun-kutun-a.
Run-kutun-kutun-kutun-ku
run-kutun-kutun-a"

Ezer esan nai al dute olako koplak? Mutuak al gara? Bai, berritsu amorratu izanda ere, ez dute esan-nairik. Ezer esan nai ez dutenak dira. Lekuona'k, baiña, onela: "Ezer esan nai ez dutenak... Baña euskaldun jatorren gogoari asko ta asko diotenak". Itz jatorrik, itz garbirik ez dute, egia; baiña ez al dizu ezertxo ere adierazten? Lekuona'k erantzun: "Bai, bañan biotzean, biotzeko txoko ezkutuan; tamasko esan ere, txikitanditako, seas-katitako oroipenez naasia, ta orakatua bait-dago nereztzat... Biotzati mintzatzan zaiolako da guztia. Biotzak ain maite dituan txikitandikako zerak gogoraerazten ditalako da guztia".

Izki (letra) gabeko itzok biotzari ez-zez, buruari ere esaten diote zer-edo-zer. Berriz ere Lekuona'k: "Ez dira itz jatorrak, eta itz jatorrak ez diralako, diotena ez diote garbi-garbi, illun baizik. Bañan buruari ere ba diote zer-edo-zer. Ez bait-da errez "esan-naia" nun asten dan eta nun bukatzen dan erabakitzea".

Baiña aldatu ditzagun itzak. **Tun-ku'ren** ordez jarri dezagun **ti-ki**, eta **run-ku'ren** **ri-ki**; onela:

"Ri-kiti-kiti-kiti -k i,
ri-kiti-kiton-a;
ti-kirri-kiti-kiti-ki
ti-kirri-kiton-a".

Eta Lekuona'k onan: "Arximur berdiña, kilimoa berdiña egiten al dizute zure barruan –abestia, **doña** alde batera utzita ere– koplamaiteak? Ez. Bata illunago da; bestea argiago. Au ariñago; ura astunago. Au alaiago; ura motelago. Au jostalluago; ura lotiago. Biak dira mai-

tekorrak; bañan bata samurrago, barrutiago... **kutunago**; bestea axalekoa, txoroago. Ori edozeñek ulertzen du. Ta izan ere, ala izan bear du".

Errazoa ere bertatik ematen digu, bata ta bestea zertarako diran esanik. "**Tun-kurrun-kutun** –diosku–, aurrari **pestak** egiteko. Bata izki illunez bete dago –dana **u-u-u-z** josia–; bestea dana izki argiz –dana i-i-i-z egiña. Batak, izki-tarteak **n** astunez beterik dauzka –**tun-kurrun-kutun**–; besteak belaun-goza azkeago, lasaia-go, garbiago dauka –**ti-kirri-kiti**–".

Ezta au bakarrik. Onela jarraitzen bait du: "Bada berririk ere. Izki oiek itz jatorrik osatzen ez ba-dute ere, itz-antzeko zerbait osatzen dute. Asierako **kurrun** ori, berealaxe biurtzen zaigu **kutun**. Ta "kutun" itz jatorra da euskeraz. "Maitea" esan nai bait du. Eta **Ri-kiti-kiti**'ren ere berdintsu gertatzen da. **Kiti-kiti** gelditu gabe diotena, entzuten gaudenok, izkiak alkarri lotuaz, **kiti-kiti**'ren ordez berealaxe entzuten diogu **tiki-tiki** ere. Ta "tiki" ere euskeraz itz jatorra da. "Txiki" esan nai bait du".

Ondorengo bezela, gisa onetan amaitzen digu: 'Begira nola, ezer garbi esan nai ez-tualarik ere, koplatxo oiek aitzakiren zerbait –asko– esaten dute. Zer esan dezaioke izan ere, amak bere umetxori itz bi oiek baño xamurragorik: "txiki" ta "kutun" baño xamur ta eztiagorik? Txiki guztia polita bait-da; ta kutuna zer esanik ez". Tankera ontan aztertzen dizkigu beste seirak ere.

Gure bertsolariak.– Ez, izkuntza guztiak ez dute, bertsoak bat-batean botatzeko euskerak duen erreztasunik. Ezta oiturarik ere. Eta iñoiz euki ba'dute, gaur galduta dute geien bat. Euskalerriak, ordea, Auñamendi tar-tean arretxiko, sendo eutsi dio len eta orain aspaldi bateko ekandu orri.

Eta galde dezagun aurrenik: zer da bertsolaria? Gure kondairaren gandupean bizi zalarik, bat-bateko izkuntzan beren pentsamenduak jalgi ta aoz-ao, irarkolarik etzanean ere, millaka esan eder, itz zuur ta supita luzerazi ta guri zizkigutenak; geroagoko mendeetan konta ezinaiña bertso berri aletu dizkigutenak; oraingo aldian gure erriaren esnale bizkor diranak.

Bai? Egia ote? Bertsolariak bear ditugula. Ortan al zagoz, irakurle? Orretan omen dago beintzat gure jendea. Euskal arloan ari garanok ez dugu noski oiek duten arnasa –ez gatz ez piper– erriari astiñaldi ederrik emateko. Egia naiz egi-antzeko, errazoiketa sakonegi gabe, au esan dezakegu: "Euskal erriak bide erakusleak bearrezko ditu; ez azpi-jale ta satorrak, egiatzko errizale ta arnas-emaille bipillak baizik. Labur: gure bertsolariak bezelakoak.

Lekuona'k ba-zekien au, ta ortan saiaturia dugu gaztetatik. Gure bertsolarien jokabide, jardun, neurri, irudimen, saio, arat-onat, begirune, itzal eta olakoetaz, beste iñork baño gizonkiago itz egin digu bere liburuetan.

Bertsolariaren aurrean beti, lotsa ta adei-lege aunditan, txapela erantzi izan du oiartzuar jakintsuak.

"Bertsolaria, bertsolaria"! –dio–. Zerorrek ere ez dakizu zer zeran zu. Entzuten dizun erriak berriz, susmorik ez du nolako arrigarria daukan zugan". Eta irakurleagana zuzendurik: "Ez dezazula uste izan bertsolaritza atzerapena danik inoñolaz ere. Antziña-antziñako bitxia da bertsolaria. Antziña-antziña munduan zabalduago ta ugariago arkitzen zan bitxi bat. Urrea bezela. Len ugariago ibiltzen omen zan urrea ere".

Ezta nolanaiko zera ere, jakintza bat baizik. "Antziña-antziñako jakintza da –dio– bertsoak bapatean egiteko jakintza ori. Idazten edo eskribitzen etzan denborakoa. Gaur gauzak idatzi egiten dira. Orduan ez; orduan etzan ezer idazten. Orduan gauzak gogoan eukitzeko, bertsoetan ipintzen ziran. Gaur oraindik ere, aztu nai ez ditugun errepiñ eta esan zarrak, bertsoetan daukagu".

Emen datza batez ere bertsolariaren jakintza: bertsolariak bere jardunean iru zer auek zaindu bear ditu: kantua, neurria ta puntua. Edozein ez da gai orrela jokatzeko. Lekuona'k: Kantuan ta neurrian ta puntuz itz egitea; buruan jaio dan gogorapen polita, edo biotzari darion poz ezitia, kantuan ta neurrian ta punturik puntu, batbatean, parra-parra esan al izatea. O zeñen gauza arrigarri, jakingarri ta Euskalerriaz beste inoñ gutxi ikusten dana...!

Eta Lekuona'k bere liburu eder, **Literatura oral euskal rica** deritzanean, jakintza ori, beste edozein jakintza bezela, aztertu ta sailkatua utzen du. Bost atal ditu libururak: 1) **Aurre-oarrak**; 2) **Aozko literatura erabat eta euskal erriarena**; 3) **Bertsolaritza**; 4) **Kopla zarrak**; 5) **Apain-olerkia**.

Au azaltzen digu lenengo saillean: aozko olerkia zer dan, ritmua, irudien bizitasuna, oroimen sendoa, ta abar; bigarrenean. bat-bateko bertsogintzaren azala ta mamiña jarten dizkigu argitan; irugarrenean, bertsolariaren bideak eta gaitasunak, bereiztasunak, entzutea, kantu-doiñu, neurkera, bertso berriak, kondaira pixkat eta abar dakarcki; laugarrenean, kopla zarrak zer diran, teknika, euron antziñatasuna, sasi-suñu, tritiki-koplak, eta besteak, argibide askoz orniduta, datoz; eta, azkenez, gorago aipatu ditugun aur-koplak zeatzago aztertua damazkigu.

M. Lekuona, olerkari.– **Ba-zuen, ezin ukatu,** Lekuona'k eder-sena. Eta oler-sena. Osterantzean ezingo zigun ain sakonki ikasi ta azaldu euskal bertsoaren barne-muiña. Etzigun, damurik, obeki: ez digu kopla askorik ondu. Baiña ondu diguna olaxe landua dago, garbi, argi, aberats eta egoki. Lekuona'ren gogai edo pentsamentua beti ere argi ta garbia duzu; iztegiz, ordea, aberatsa; orixe naitaezko bear bait du elertizko ederrak.

Ez dugu bestetik surrealista edo izandasunez g^giteko oien tartekoa. Gaurko poeta askotxu eskola ortakoak diragatik, oiartzuarrak ez du bide ortatik jo nai izan; ez, onek bizkor ta zalu darabil lurra, naiz prosan naiz itz neurtuetan. Esaera zuzen, giarra; dena biotzaren gozotasunez igurtzia. Ipuin antzeko olerki biziak burutu ditu;

ez guk nai beste, baiña ba-du mordoxka bat, Musa goitarrak argi-ixuria eman diotenen artean jartzeko lan egiten dutena.

Gaur maiz esan oi zaio apaizari: "Ez aldarrikatu soilki, eman ere bai". maixuak ere berdin, ez irakatsi baka-riik, baita bere lanetan azaldu ere. Orrela egin du Lekuona'k. Nolako ritmu ta doiñua dantzatzen dan aren olerkietan. Ona, "Azkeneko ola-gizona" deritzaionetik artutako aapaldi au:

"Tiriki-tauki-tauki,

mailluaren otsa...

Gaur gora nai nukela

nik Gabi-arotza,

bai burni-arotza

mailluaren otsa".

Len-arotza nor izan ote? Gogora zaio olerkariari, ta onela kantatzen:

"Lenen mallukaria,

omen, Tubalkain;

lenengo ola-gizona,

antziñako Matxin".

Olaxe eiotzen dizkigu 25 aapaldi, irudiz ta solasez biur.

Ona beste au ere, oso errikoi, "Eroriak" deritzanetik artuta:

"Uso txuriak ugari

eliz-bidean urduri...

Neskatxa gazte itz-jarioak

bide-erdian mutillari:

– Agur, Bixente aspaldikoa:

Melilla'tikan zer berri?

– Melilla'tikan? Ba-dakigu bost...

"Zeñeri?"

– "Ederrenari !"...

– Nik ba-dakit, ba, agitz ongi

bigar zu ara zuazelako

neskatx muxu-gorri bari

biotza edo... ez dakit, ba, nik...

- Bxur-exur!"

"Mami-mami!"

Onako jaki goxotan aoa goza nai baldin ba'duzu, nere poesi bilduma Milla euskal olerki eder liburuan daukazu Lekuona'ren sei lan zein baiño zein bitxiagoak. Ederbera duzu oso; ederra du maite, jakintza gogoko zaiolarik. Itz egokiak, bakoitza bere esan-naiko; esaldiak, berriz, berekin darama doiñu bereziaren aria. Axal ta mami, bikian. Dakianak daki ederra oartuz ta sortuz adierazten.

AITA ONAINDIA